

визначають рівень навченості учнів/студентів; використання різних методів оцінювання (тести, тестові випробування, письмові контрольні завдання, есе тощо), їх комбінації.

Варто враховувати відповідність методів оцінювання навчальної діяльності її результатам, а це сприятиме максимальній інтеграції навчання й оцінювання (зміст тестів має стати адекватним трети́му суб'єктом).

Отже, розроблення критеріїв визначення успішності на цій основі має спиратися на освітні результати, де саме оцінка є ключовим механізмом соціалізації особистості, що, на думку С. Косянчука, забезпечує подальший її розвиток і становлення, адже, як зазначає автор, якою б не була оцінка «чого-небудь свого» (результатів практичної діяльності, навчальних досягнень, рефлексії), без перосмислення «чого-небудь свого» іншими людьми подальший розвиток і становлення особистості прямиують до згасання [5].

Якщо говорити про проектування методів зворотного зв'язку з учнями/студентами у питаннях результатів оцінювання (а це істотний чинник будь-якої програми оцінювання), то такий зв'язок:

- має здійснюватися відразу після або під час оцінювання; бути детальним і зрозумілим;
- зосереджувати на істотних елементах виконання з метою усунення помилок і містити відповідні рекомендації;
- бути позитивним і давати настанови з удосконалення як виконання, так і самооцінювання. Система виставлення балів і звітність мають бути комплексними й зрозумілими.

Періодично в процесі зворотного зв'язку має надаватися інформація про прогрес у навчанні [4, с. 63]. Методи зворотного зв'язку посилюють поліфункційний дидактичний ефект процесів тестування, змінюють негативне (якщо це має місце) ставлення до тестів на позитивне, викликають рефлексію і саморефлексію.

З огляду на це, комплексність і цілісність тестів стане запорукою ефективного забезпечення реалізації їх як трисуб'єктного поліфункційного дидактичного інструментарію, у спеціальний спосіб імплементованого чи то у зміст навчальної книги, чи то як засобу автономного навчання і самовизначення рівня навчальних досягнень, чи то для контролю знань і виявлення умінь та навичок, а також інтелектуального розвитку особистості у процесі навчання тощо.

Васьківська Галина,
доктор педагогічних наук, завідувач відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, Україна

ТРИСУБ'ЄКТНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Зосередження уваги на розвитку особистості, на її освітній діяльності, на моделях активної життєдіяльності в глобалізованому просторі тощо, на думку вчених, сприяє функціонуванню освіти як відкритої (синергетичної) системи, за якої враховуються зміни у запитах суспільства на кваліфіковані кадри. З іншого боку, це дає поштовх до розвитку методичного, організаційного й технологічного забезпечення навчального процесу, вимагає високого рівня професійної компетентності фахівців сучасних закладів освіти.

Водночас базуючись на трисуб'єктних особливостях сучасних методів оцінювання навчальних досягнень, за багатьма аспектами оцінна (оцінно-навчальна, навчальна) діяльність має стати потужним інструментом у системі менеджменту закладу освіти, який виконує функції регулювання, проектування, стимулювання задля поліпшення якості навчальних результатів. На цьому акцентує увагу В. Болотов, зазначаючи, що якість освіти є інтегральною характеристикою відповідної системи й «відображає ступінь відповідності реально досягнутих освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням [2, с. 93]».

Організація ефективного оцінювання навчальної успішності припускає: розроблення чіткої концепції всіх запланованих навчальних результатів, включаючи знання й навички, що

Серед принципів педагогічних вимірів, на думку В. Аванесова, мають реалізуватися ті, що забезпечують взаємозв'язок педагогічних вимірів з цілями освіти й освітніми результатами, а також – об'єктивність вимірів, справедливність, науковість і ефективність, систематичність, гуманність і етичність [1]. А моніторинг навчальних досягнень є необхідною умовою здобуття якісної освіти.

Як методи такого моніторингу можна визнати усне опитування, письмовий контроль, самоконтроль і взаємооцінювання, захист звітів за результатами виконання проекту чи проходження практики студентами, лабораторні роботи, курсові й дипломні проекти і т.ін.

Якщо говорити про організацію і здійснення моніторингу в освіті, то особливе значення для педагогічного діагностування має об'єкт тестування. За такого діагностування активно використовуються тести дидактичні, тести психологічні, тести на виявлення навчальних досягнень, здібностей і здатностей до засвоєння програмового матеріалу.

Наприклад, за допомогою тестів досягнень і дидактичних тестів здійснюється діагностування успішності учнів школи за певний період; діагностування якості знань учнів за предметами за навчальний період; діагностування результатів діяльності педагогів школи; діагностування успішності класу; діагностування динаміки успішності учня [3].

На нашу думку, найефективніший метод моніторингу – це тестування. Однак, незважаючи на актуальність тестування, розроблення й застосування тестів у навчальному процесі не пронизано системністю (трисуб'єктністю) й усе ще залежить від суб'єктивного бачення завдань навчання, рівня компетентності вчителя/викладача у питаннях тестології, педагогіки, психології, а також від володіння відповідними методиками.

Оскільки «тестовий метод полягає у застосуванні системи спеціально відібраних і попередньо “згорнутих”, перевірених процедур (репрезентації, формалізації, алгоритмізації, інструкування, фіксації, метрики, аналізу й інтерпретації) для одержання неявної інформації про параметри, що цікавлять, і властивості досліджуваного об'єкта або явища і їх професійної діагностики [6, с. 1119]», то актуальною залишається проблема комплексного дослідження використання тестових методів і їх ефективності.

По-перше, вони мають максимально відповідати специфіці предметної галузі, не порушувати логіку навчальної книги.

По-друге, валідність тестів має бути задовільною, як, власне, й методика оцінювання знань у цілому.

По-третє, впроваджений у навчальний процес тестовий контроль не має бути самоціллю або приводом (інструментом) «з'ясування стосунків» суб'єктів навчально-виховного процесу.

Відтак, і методика, і тести, і навіть сам процес тестування, мають відповідати особистісно-орієнтованому підходу в оцінюванні рівня знань, що значно підвищить якість підготовки випускників закладів системи освіти. Тестування, засноване на принципах трисуб'єктності, має значні переваги:

а) забезпечується більш швидка перевірка якості засвоєних знань;

б) пришвидшуються процеси систематизації вивченого і його запам'ятовування;

в) зменшується «вторгнення» суб'єктивних чинників (настрій учителя/викладача, недостатній професіоналізм, упередженість, неуважність і т.п.) у процес виміру якості засвоєних знань;

г) ефективніше використовуються сучасні технічні засоби навчання і контролю;

д) заощаджується навчальний час, даючи можливість для здійснення проміжного контролю засвоєння знань.

Дослідники зазначають, що всі методи оцінювання якості знань перебувають у певному зв'язку й системі, доповнюють один одного, уточнюють і конкретизують здобуті освітні результати. Кожний з методів має універсальне значення, може бути використаний для виміру різних характеристик якості профільного навчання і професійної підготовки [7].

Утім, слід зазначити, що, незважаючи на актуальність тестування, на практичному рівні (з 2004 року діє зовнішнє незалежне оцінювання, яке є комплексом організаційних процедур (передусім – тестування) і спрямоване на визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів при їхньому вступі до вищих навчальних закладів) розроблення і застосування тестів у навчально-виховному процесі носить стихійний характер і залежить від суб'єктивного бачення завдань навчання, рівня компетентності вчителя у питаннях тестології, педагогіки,

психології, а також від якості володіння ним відповідними методиками [3].

Отже, тести можна використати для виміру й оцінювання різних параметрів знань, а також професійних якостей, здібностей, здатностей, типу мислення, цінностей.

За тестування, заснованого на принципах трисуб'єктності, ефективніше впроваджується принцип людиноцентризму, актуалізується індивідуальне навчання, зростає мотивація до самостійної роботи, до самоконтролю, самоорганізації, самонавчання. Суб'єкт навчання стає впевненим в об'єктивності оцінювання, що, як відомо, підвищує самооцінку у процесі досягнення кращих освітніх результатів.

З огляду на викладене, резюмуємо, що в дидактиці тестування можна розглядати як технологію, яка посідає гідне місце в освітньому процесі закладів освіти і спрямована на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Аванесов, В. С.* Определение, предмет и основные функции педагогической диагностики / В. С. Аванесов // Педагогическая диагностика. – 2002. – №1. – С. 32–46.
2. *Болотов, В. А.* Системы оценки качества образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, получающих образование по пед. направлениям и специальностиам / В. А. Болотов, Н. Ф. Ефремова. – М. : Университетская книга ; Логос, 2007. – 190 с.
3. Васківська Г. Використання навчальних тестів у процесі формування системи знань про людину в учнів старшої школи / Галина Васківська // Рідна школа. – 2013. – №6. – С. 41–46.
4. *Гронлунд, Норман Е.* Оцінювання студентської успішності: [практ. посіб.] / Норман Е. Гронлунд. – К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.
5. *Косянчук, С. В.* Технологический подход к процессу формирования ценностно-смысловых ориентаций старшеклассников / С. В. Косянчук / Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, Chişinău // Univers Pedagogic. – 2014. – № 1(41). – С. 53–60.
6. Социология: Энциклопедия / [сост.: А. А. Грищанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко]. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
7. Фундаментализация змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : колективна монографія / [авт. кол.: Г. О. Васківська, В. І. Кизенко, С. Е. Трубочева, С. П. Бондар, Л. А. Липова, О. В. Барановська, С. В. Косянчук, Н. В. Захарчук] ; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васківської. – К. : Пед. думка, 2015. – 288 с.